

Billedvæveren Inge Bjørn om Gérard Franceschi og Asger Jorn og om ASKOVSERIEN.

Oprindeligt havde Asger Jorn sammen med videnskabsmanden og arkæologen P.V. Glob en ide om at udgive en bog med billeder i to bind om olddanske udsagn i helleristninger og brakteater (smykke og betalingsmiddel). Projektet hed '1000 ÅRS NORDISK FOLKEKUNST'. Billederne i 'Askovserien' blev vist på Askov Højskole og havde til formål at gøre kulturansvarlige og fonde opmærksomme på hvor meget materiale, der reelt var tilstede vedrørende proektet .

En dag i 1960, hvor jeg besøgte Asger og familie, havde han fået tilsendt en pakke fotos af portaler i danske kirker. Jeg fandt dem meget flotte, men Asger smed dem hen ad gulvet og udbrød at det åbenbart kun var i hans fantasi at vi i Norden havde en særlig udtryksform, for dette var den rene latinkopi!

En tid senere så jeg på Palais de Chaillot en udstilling om stenmesteren Gislebertus, som i katedralen Saint Lazare i Autun i Bourgogne i årene 1125 – 35 har skabt skulpturer og relieffer af de kendte fortællinger fra bibelen på en måde, så det går direkte til ens hjerte.

De var præsenteret med sort hvide fotos i stor størrelse. Det var første gang jeg oplevede, at et foto kan formidle den enkle visdom om livets erfaring og håb. En beslutsom Eva, en sorgfuld Maria Magdalene, Judas. Kæmpe hænder, der knuger de skrækslagnes hoveder, børn, der fortvivlede griber en engel i tøjet, melankolske gamle, der venter på at blive vejet på den vægt, som her i portalen er anbragt ved indgangen til helvede og med Satan selv i nærheden. Også de på paradissiden har tvivl i sinde, det vises mest i kropssproget og i de utroligt flotte linier i klæderne. Men denne absolutte inderlighed, der er en realitet i dommedagsfremstillingen: Menneskehedens afslutning. Usædvanligt er stenmesterens signatur 'Gislebertus Hoc Fecet' ret under den nådige tilgivende Kristus i sin mandorla båret af de fire engle.

Jeg opsøgte Asger, fortalte om min oplevelse og at jeg nu forstod, hvad han mente med folkekunst. Jeg fandt Asger genial i sit gå på mod og sin evige stræben efter at løsrive det særlige og give det ny livfuld betydning i andet materiale og i andre sammenhænge.

I 1961 dukkede Jorn ofte op i Rolighed, min bolig på Askov Højskole, som var mit arbejdssted fra 1952- 95. Det var altid spændende at høre om Jorn's visioner og planer og han nød at diskutere med interesserede elever og kollegaer. Det var om emnerne, som efterhånden blev udgivet i bogform fra Skandinavisk Institut for Sammenlignende Vandalisme. Selve højskoletanken blev han mere og mere optaget af og læste Grundtvig i "et stræk".

18. juni 1962 ankom Jorn sammen med en fransk fotograf. De var på vej til Lund. Det blev

dog først muligt den 29.juni.Ventetiden blev brugt på at fotografere Ribe Domkirke – Malt kirke – Skibelund Krat og især Vejen museums Hansen- Jakobsen skulpturer og Jens Lunds tegninger. Den 14. juli mødtes de hos mig igen. Asger havde brugt tiden til at skaffe skribenter og penge til projektet. Fotografen havde taget billeder i 65 kirker i Skåne. Billederne var i 18x24. Da jeg så billederne af døbefontene, især fra kirken i Tryde i Skåne, kunne jeg se at det var den samme fotograf, som havde formidlet Gislebertus: GÉRARD FRANCESCHI. Jorn blev helt overvældet ved synet. ”Her er den første bog. Vi laver mindst til!”

Den oplevelsesrus, som Jorn og Franceschi fik i mødet med den nordiske folkekunst, begejstrede og undrede mig og åbnede mine øjne for den styrke, der ligger i to så forskellige baggrundssyn. Jorn, Nordisk – International. Franceschi, Romansk – International.

Gérard Franceschi fornemmede det ægte udtryk for Lidelse – Kærlighed – Sorg – Hengivenhed – som det i de forskellige tidsaldre og verdensegne er blevet tolket og videregivet gennem billedforløb, magiske ristninger i sten, skibssætninger, gravhøje, redskaber til de daglige gøremål, huse, døre, bygninger, kirker, byer, templer, parker og paladser.

Fotografiet blev hans redskab til at nyformulere den enkle visdom om livets erfaring og håb og om den groende skønhed i naturen. Liv – Eksistens – Død – Eftermæle – som er givet til os nulevende at bruge, at bearbejde og videregive.

Ved udstillingen på Askov Højskole var Franceschi's foto fra de nordiske lande sat op på spanske vægge og på borde var fremlagt hæfter og tidsskrifter med artikler af Asger Jorn fra 1940'erne og frem. Fremlagt var også billeder af det store keramiske relief til Statsgymnaset i Århus og af vævningen ”Den lange rejse”. Alt sammen for at vise at projektet fortjente bevillende fondes bevågenhed.

Samarbejdet kom af at Jorn på min tilskyndelse havde set udstillingen om Gislebertus, og opsøgte Franceschi, der var tilknyttet den franske kulturminister André Malraux` ”L'univers des Formes” og i gang med at fotografere iransk kunst på Musee Guimet. I Gérard's dagbøger kan jeg se at Asger dagligt opsøger ham og de tager til l'Eure og Calvados begge dybt betaget af graffiti, ristninger i kirkemure. Franceschi vælger at involvere sig i Jorn's store skandinaviske projekt. Asger forventer at alle fonde og kulturinstitutioner står i kø for at finansiere hans idé. Det var ikke tilfældet. Begge var forundrede over den mængde af billedkunst i fornem kvalitet, der findes. Franceschi som i mere end tyve år havde specialiseret sig i fotografering af kunst, så hvad der var særligt ved det nordiske. Han var kendt for at have formet en ny dokumentarisk stil, med hovedvægten lagt på den kunstneriske detalje. Ved anvendelse af en fremragende teknik og med de muligheder som den naturlige vekslen mellem lys og skygge giver, lykkedes det ham med fotograferingen som middel at

fastholde og udtrykke kunstens væsen.

Kunstbøgerne "Emaux limousin" 1950 - "Porcelaine de Sèvres" 1952 - "Auvergne Romane" 1955 - "Les Etrusques" 1955 - "L'art Gaulois" 1956 - "Le Poitou Roman" 1957 - "L'Histoire commence a Sumer" 1957 og Gislebertus "Sculpteur d'Autun" 1959 regnes blandt kunsthitteraturens smukkeste.

Franceschi er selvstændig kunstner ikke Jorns assistent.

Det er derfor smerteligt for mig at opleve den bevidste nedgørelse af Gérard's indsats i Jorn's projekt der er sket. Når jeg i kataloget for Statens Museum for Kunst "Asger Jorn - Rastløs rebel", 2014 ser at en kunsthistoriker født 1977, viderebringer de dygtigt konstruerede forkertheder, som er foregået siden maj 1966. Her kom Franceschi til det atelier, Silkeborg havde stillet til rådighed og finder uden forvarsel låsen skiftet. Han kan ikke komme til sine ejendele, herunder sine 25.000 negativer.

Da jeg den dag fødte Gérard's og min søn, var jeg ikke i stand til at anmelde det skete, og jeg regnede også med, at det var en misforståelse. I juli 1966 gav borgmester Ernst Thomsen på egne og Silkeborg kommunes vegne sit ord på at man anerkendte at negativerne var Franceschi's personlige ejendom og på kommunens ansvar opbevarede i depot. Franceschi ønskede en skriftlig dokumentation på denne aftale. Tidligere forstander på Askov Højskole J. Th. Arnfred var med til samtalen og han og borgmesteren gav højtideligt hinanden hånd på at for jyder er et ord bindende.

Både over for Gérard og over for mig gav Asger udtryk for at projektet var stillet i bero, men ikke opgivet. Gérard realiserede derfor en gammel drøm om ved fotos at illustrere Kristi liv og fandt så rigeligt af fine altertavler i kirkerne tæt på Askov. På forlaget Rhodos udkom siden "Træskulpturer fra danske landsbykirker" 1968 - "Kalkmalerier fra danske landsbykirker" 1969 - "Færøerne 'De magiske øer'" 1971, som blev præmieret ved Festival des photos Arles 1971. "Oldtidsdragt - Nutidstøj" 1974, "Sven Wiig Hansen" 1975, "Norske stavkirker" (Dreyers forlag) 1969, "124 fotografier - Ny Carlsberg Glyptotek" 1969, "Munkeliv i Løgumkloster" 1973, "The house of wisdom" (Ejlers forlag) 1990.

Den alvorligste fejl er postulatet om at Franceschis fotografier er taget efter nøje instruks fra Jorn. Franceschi var ikke ansat af Jorn, men forstod hans ide og gik med liv og sjæl ind i billedberetningen. Det var et samarbejde der byggede på gensidig tillid og på forventningen om at billederne ville blive væsentlige i det videnscenter, de drømte om. Her kunne Jorn gå i sit museum og male billeder, der kunne få lov til at blive på stedet, som Rembrandts "købmand" i Amsterdam. Gérard skulle lede arbejdet med fotografierne i bogudgivelser og til udstillinger på uddannelsessteder.

Da 'Gotlands Didrik og Folkekunstens Didrik' udkom i 1978, var de fleste fotografer nævnt, men ikke Gérard Franceschi og heller ikke Ulrik Ross. Ulrik var elev i Askov og uddannet fotograf. Han ville gerne med Gérard for at lære mere. Det blev i første

omgang Gotland i 1964. For Franceschi var udgivelsen af 'Skånes Stensulpturer' også en skuffelse. Efter at have ventet i 30 år på at se billederne i bogform var det tungt at den tekniske trykmetode ikke i orden. Han skriver: "Billederne mangler ånd, spænding og detaljer. Man skulle tro at det var en kollektion af gips, uden sjæl, frataget al liv. Det er meget sørgeligt! Jeg håber og forventer at fremstillingsmåden ændres til det bedre ved de næste udgivelser" Heldigvis blev udgivelsen af 'Nordens Gyldne Billeder fra Ældre Middelalder til stor glæde for ham'.

Først nu i 2014 ved den fortjente hundredårsfest for Asger Jorn forstår jeg til fulde, at det er min pligt at medvirke til at den lidelse og uret, som er overgået Gérard Franceschi, kommer frem i lyset. Også for Asger Jorns mindes skyld. På de to store udstillinger på Statens Museum for Kunst og på Museum Jorn i Silkeborg var der en tydelig mangel på viden og respekt med hensyn til Franceschis arbejde.

Gérard Franceschi og Denis Grivot, Chanoine d'Auton blev venner, mens de fra 1957 arbejdede sammen om stenmesteren Gislebertus. De skrev sammen livet igennem og udvekslede tanker og erindringer. Franceschi har givet ham bogen 'Nordens Gyldne Billeder' med hilsner om sine gode oplevelser i Norden. Franceschi mindes Asger Jorn med hengivenhed og respekt og takker for det oprigtige venskab og den glæde de sammen har oplevet. Noget lignende har Gérard skrevet om Jorn til Troels Andersen, tidligere leder af Museum Jorn. Derfor er forløbet og Jorns behandling af Franceschi selvsagt en forfærdelse og en livsforandrende skuffelse.

Det er på alle måder en stor glæde at kunne vise Franceschis billeder her i galleriet, hvor jeg har fornemmet den entusiasme og evne til at se og erkende hvad et fotografi kan formidle og fortælle.

Inge Bjørn, 2014